

Slovenski dom

Štev. 212

V Ljubljani, torek 17. septembra 1940

Leto V

Pomembna izjava predsednika Združenih držav Roosevelta o uvedbi splošne vojaške dolžnosti:

Amerika stoji na razpotju svoje usode

Po novem zakonu bodo Združene države imele prihodnjo pomlad 900.000 vojakov

Washington, 17. sept. o. Predsednik Združenih držav Roosevelt je včeraj podpisal zakon o uvedbi splošne vojaške dolžnosti. Po podpisu je predsednik imel kratek nagovor, ki so ga prenašale vse ameriške radijske postaje, in je v njem dejal:

»Amerika stoji zdaj na razpotju svoje usode. Čas in razdalje so skrajšane. Videli smo, kako so v nekaj tednih padle velike države. Mi ne moremo ostati brezbrizni do ideologije sile, ki si danes osvaja svet. Strašna je usoda narodov, katerih šibkost privablja napadalca. Ta usoda nam je predobro znana.

Moramo in hočemo napeti vse svoje sile, da se ubranimo vojne in hočemo obraniti našo zemljo pred tem, da bi postala žrtev napada.

Naša odločitev je storjena. V tem duhu sprejema naše ljudstvo bremena, ki so zdaj postala potrebna.

Amerika je uvedla določeno vojaško službo v mirnem času in je s tem zavarovala temelje naše omike. Zaradi jasnih demokratičnih vzorov o enakih pravicah in enakih ugodnostih za vse smo zavezani k drugim dolžnostim in odgovornostim, ki zahtevajo za vse tudi enako službo domovini. S skrbjo za državno obrambo nismo načeli novega, doslej nezapisanega poglavja v zgodovini naših demokratičnih ustanov, marveč smo še bolj poudarili staro in sprejeto načelo o demokratični vladi.

Predsednik Roosevelt je v nagovoru še pojasnil, kako bo urejeno vpisovanje vojnih obveznikov, ki bodo razdeljeni na štiri vrste: V prvo vrsto spadajo tisti, ki bodo takoj spoznani za sposobne

za takojšnjo službo. V drugi razred spadajo tisti, ki jim bo vojaška služba odložena zaradi njihove sedanje posebne zaposlitve. V tretji in četrti razred pa tisti, ki jih zakon posebej navaja.

Uvedba zakona o splošni vojaški dolžnosti v Združenih državah je ogromnega pomena za Ameriko in za ves svet. Prvič v zgodovini se je primerilo, da so Združene države poklicale svoje državljane v obrambno službo v mirnem času.

Vsi ameriški državljani, ki bodo postali dne 16. oktobra vojaški obvezniki, morajo izpolniti svojo vojaško dolžnost. Prva skupina vpoklicanih bo štela 75.000 vojakov, nadaljnje pa po 125.000 mož, tako da bo do konca leta pod zastavo že 400.000 vojakov, do prihodnje pomladi pa 900.000. Med drugimi bo sprejetih v vojsko 36.000 Zamorcev. Zakon pooblašča Roosevelta, da lahko ob potrebi zaseže v vojne namene tudi vse tovarne.

Vesti 17. septembra

Združene države bodo z Avstralijo sklenile enako obrambno pogodbo, kakor so jo s Kanado Pogodba naj prepreči vsak nov razmah Japonske v Aziji.

Pri nedeljskih volitvah v švedsko zbornico je dobila večino socialistična vladna stranka.

Drugo 45.000 tonsko vojno ladjo so spustili v morje v Združenih državah. Mornariški minister je pri tej priliki imel govor, v katerem je dejal, da služijo take ladje obrambi človeških pravic.

Francija se bo lahko rešila, če bo iz roda v rod ohranjala luč vere, pravi poslanica vatikanskega radija Franciji.

Nemški letalski major Mölders je včeraj sestrelil 40 nasprotno letalo od španske vojne dalje, kjer je tudi sodeloval.

Rooseveltov nasprotnik pri predsedniških volitvah Wilkie je imel včeraj volilni govor, v katerem je trdil, da je Roosevelt samo pomočnik in orodje totalitarnih držav.

Pri današnjih jutranjih letalskih napadih na London e bilo porušeni več trgovin in zasebnih hiš.

Voditelj Indijcev Gandhi je izjavil dopisnikom ameriških listov, da želi v sedanji vojni uspeha angleški stvari in da ne bo ukrenil ničesar, kar bi utegnilo povzročiti Angliji v sedanjem času težave. Gandhiji se bo v kratkem sesel z indijskim podkraljem in se z njim posvetoval za nov načrt o avtonomiji Indije.

140 krat je bila iz zraka bombardirana Malta od začetka vojne med Anglijo in Italijo in pristavila, da prebivalstvo Malte za zaupanjem gleda v bodočnost.

Poročila o letalskih izgubah

Nemško uradno poročilo o izgubah v nedeljo:

97 angleških letal sestreljenih
43 nemških letal se ni vrnilo
pri napadih je sodelovalo 130 nemških letal.

Angleško uradno poročilo o izgubah v nedeljo:

187 nemških letal zbitih
25 angleških izgubljenih
piloti: z 12 angleških letal rešeni.

Nemške izgube v devetih dnevih napadov:
455 letal, 1100 pilotov.

angleške izgube v istem času: 101 letalo, 57 pilotov.

Italijansko uradno poročilo iz Egipta:

2 angleška bombnika sestreljena,
1 poškodovan.

Angleško uradno poročilo:
8 italijanskih letal sestreljenih,
1 angleško letalo pogrešano.

Bivši francoski letalski minister La Chambre je dopotoval iz Amerike in se bo sam prigl: 1 francoskim oblastem, ki hočejo ugotoviti, koliko je on sokriv strašnega poraza v sedanji vojni.

Obisk španskega notranjega ministra Sumerja v Berlinu razlaga ameriški tisk kot znamenje, da bo leta Nemčija in Italija skušali Španijo pregovoriti, naj stopi v ojno proti Angliji. Španija se je dozdaj obotavljala zaradi izčrpanosti in pa zaradi tega, ker je prehrana njenega prebivalstva in preskrba njene industrije odvisna od angleške milosti ter popuščanja v blokadi.

Ogromen pridelek pšenice bodo letos imeli v Kanadi. Po približni cenitvi bo žetev znašala kakih 224 milijonov hektolitrov. Tega žita bi bilo dovolj za vso lačno Evropo.

Včeraj je začela z delom romunska-bolgarska komisija za izvedbo pogodbe o odstopitvi Južne Dobruže. Druga komisija pa določa, za zdaj še na papirju, novo mejo med obema državama.

Obsirno čiščenje v romunskem sodstvu bo izvedla nova vlada zaradi korupcije in zloradnosti, ki sta se v romunskih sodnijah zelo razpasli.

V Romunijo sta se vrnila dvova in hči ustanovitelja romunske Zelezne garde Codreana, ki ga je prejšnja vlada dala lani ubiti.

Uradna poročila italijanskega vrhovnega poveljstva o operacijah v Egiptu so zelo kratka, skromna in trezna. Marsikateri bralec iz teh poročil ne more videti pomena teh italijanskih uspehov, ki jih pa ne more zmanjšati nobena trditve angleške propagande, pravi italijanska uradna agencija Stefani v svojem pregledu o pisanju italijanskega tiska.

Nemški propagandni minister dr. Gühbels je včeraj sprejel tuje časnikarje in jim je dejal, da bo za vse evropske narode najbolj koristno, če prostovoljno sprejmejo sodelovanje z Nemčijo. Prav zaradi uvedbe tega sodelovanja je nujno potrebno, da Nemčija uniči Anglijo.

Kanada in Združene države bodo imele skupna letalska oporišča pa ne samo na Atlantskem, temveč tudi na Tihem morju in sicer na otokih pred kanadsko tihomorsko obalo, ki bi bili najbolj izpostavljeni kakemu japonskemu napadu.

Nemško vrhovno poveljstvo je zaradi vesti o bombardiranju angleškega kraljevega gradu v Londonu, izdalo poročilo, da Nemcem ni nič znano, da bi bil bombardiran grad, temveč da so nemški napadi veljali samo nekemu bencinskemu skladišču blizu kraljeve palače.

Spopadi ob zahodni egiptovski obali

Italijanske čete so po svojem vdoru v Egipt zasedle dve pristanišči

Nekje v Italiji, 17. septembra. Stefani: Sporočilo poveljstva italijanske oborožene sile št. 101 se glasi: Naše prednje straže so zavzele in prešle Solum. Uničenih je okrog 50 sovražnikovih tankov in oklopnih avtomobilov. Sovražnikovi oddelki so pri umiku zažgali veliko skladišč, pa so pretrpeli hude izgube zaradi ofenzivne akcije našega letalstva. Neki naš letalski oddelček je v strmoglavem poletu bombardiral letališče Halmar na Malti in zadel protiletalske baterije in hangarje. Opaziti je bilo dve veliki eksploziji nato pa požare. Sovražna letala so se izogibala spopadov z našimi letali, ki so spremljali naše bombnike, pač pa so napadle naše strmoglavce, ki so prešli v protinapad ter zbili eno sovražno letalo, drugo pa težko poškodovali. Vsa naša letala so se vrnila domov. Na vzhodnem delu Sredozemskega morja so naši hitri motorni čolni »Mas« potopili neko sovražnikovo podmornico. Italijanski letalski oddelček je izvedel napad na sovražnikovo križarko, ki je bila zadeta z bombo srednjega kalibra.

V Vzhodni Afriki so naša letala bombardirala barake v Sudanu. Ob priliki sovražnega napada na Asab, Masavo, Azmaro in Suro so bile ranjene štiri osebe, škoda pa je bila majhna. V Mateni so oboroženi kmetje presenetili in poglali v beg karavano, ki jo je vodil neki askar in kateri je poskušal prodrati v naše kraje.

Rim, 17. septembra m. Po zadnjih poročilih, ki so zvečer prispela v Rim, so italijanske čete že prodrle do zadnjih krajev med Buk-Buk, ki je 50 kilometrov oddaljeno od Soluma proti vzhodu, na poti med Solunom in Sidi Baranijem. Po teh poročilih iz Bengasija, je italijansko letalstvo pomnožilo napade na Sidi Barani in Marsamtruh. Italijanska letala so že gospodar egiptovskega neba. Ves dan so italijanski bombniki bombardirali najrazličnejša vojaška taborišča, skladišča streliva, letališča in postojanke lažjega in težjega topništva. Dva angleška bombnika sta bila sestreljena, eden pa je bil hudo poškodovan.

Kairo, 17. septembra o. Angleško uradno poročilo o operacijah v Egiptu pravi:

Sovražne sile se zdi, da so skušale utrditi položaje okoli Soluna. Močni oddelki oboroženih boj-

nih vozil so zdaj v stiku z našimi prednjimi četami pri Buk-Buku. Včeraj sta naše letalstvo in naše premično topništvo uspešno vzemirajala sovražnika.

Kairo, 17. septembra o. United Press poroča: Italijanske čete korakajo na egiptovsko ozemlje v naglo razvijajoči se pušavski bitki, v kateri imajo opraviti z angleškimi prednjimi četami. Boj poteka v vročini 30 do 40 stopinj. Italijanske čete so imele dozdaj hude izgube zaradi silnega angleškega ognja. Angleške čete so pri prvem spopadu z Ita-

Novi napadi na London, novi napadi na nemška, francoska in belgijska pristanišča

Berlin, 17. septembra. DNB. Sinoči so nemška letala izvedla nov polet na London ter vrgla številne bombe. O posameznostih še ni poročil.

London, 17. sept. o. Sinočni napadi na London so bili v manjšem obsegu in je trajal letalski alarm do treh ponoči. Nemška letala so metala bombe na predmestja Londona, nekatere bombe pa so padle v središču mesta, kjer so porušile več trgovin in zasebnih hiš. Velika bomba je padla okoli 20 m daleč od zavetišča za onemogle, ni pa povzročila smrtnih žrtev. Pri vseh včerajšnjih letalskih napadih so zabeležili zelo majhno število smrtnih žrtev. Med porušeni stavbami je tudi neka bolnišnica, ki pa je bila pravočasno izpraznjena.

Davi so nemška letala spet napadla London in je bil ob 7.48 dan znamenje za konec nevarnosti. London, 17. sept. Reuter poroča, da so angleška letala ponoči bombardirala osem mest in to od Wilhelmshavena do Rokavskega preliva. Bombardirala so doko, pristaniške naprave, ladjedelnice, železniška križišča in ostale pomembnejše objekte. Povzročila so velika razdejavanja in več požarov. Vsa angleška letala so se srečno vrnila.

Zadnja dva dneva je na Severnem morju in ob Rokavskem prelivu izredno slabo vreme s hudim vetrom, ki povzroča velike valove. Neoporehoma tudi dežuje. Angleška letala so pri napadih na Dun-

lijani nudile žilav odpor. Angleški bombniki so pri Buk-Buku napadli veliko motorizirano kolono in zažgali dosti vozil. Njihov cilj so zlasti avtomobili, ki vozijo bencin, gorivo ter vodo za motorizirane italijanske čete. Angleški lovci so sestrelili 6 sovražnih bombnikov, 3 druge hudo poškodovali. Pri pristanišču Balumu bodo Italijani zadeli tudi na taborišče egiptovske vojske in se tam nujno spopadli z egiptovskimi četami. Jedro angleške vojske se bo Italijanom postavilo po robu na črti, ki jo je določilo angleško poveljstvo.

London, 17. septembra o. Angleško vrhovno poveljstvo poroča, da so na bojišču ob egiptovsko-italijanski meji, angleške čete izgubile 38 mož, 71 je bilo ranjenih, 49 jih pa pogrešajo.

kerque in druga pristanišča ob Rokavu potopila več nemških prevoznih ladij, v katerih so bili že zbrani vojaki. Valovi so prineli v erodo Rokavskega preliva na stotine trupel nemških vojakov.

Prva internacija v Sloveniji

Ljubljana, 16. septembra. AA. Danes je uprava ljubljanske policije poslala na priislo bivališče trgovca Franca Šnabla, ki je kopicil življenjske potreščine. Poslan je bil v neko zelo revno vas v kočevskem okraju. To je prvi primer v Sloveniji, da so državna oblastva postopala po zakonu o pobijanju spekulacije.

Milijoni kg bomb na London

Berlin, 16. sept. Stefani. Nemški listi posvečajo dolge članke uspehom prvega tedna etulske bitke nad Anglijo in ugotavljajo, da so Londončani zadnjih sedem dni stvarno neprestano živeli sredi letalskih napadov, ki so zmatali nad angleško prestolnico in nad drugim angleškim ozemljem 22 milij. kg bomb, ki so razdejala tovarne, pristanišča, arsenale, železnice, vojaška skladišča, živežna skladišča in drugo, kar je zelo zmanjšalo vojaško moč Anglije.

Belgijska vlada v Franciji je sklenila raziti se, ker ji francoska vlada v sedanjih razmerah ne more več nuditi zavetja.

V Kanado je bilo doslej prepelanih nad 15.000 angleških otrok.

Predsednik angleške vlade Churchill je poslal letalskemu ministru pismo, v katerem mu čestita zaradi uspehov, ki so jih angleški letalci dosegli pri nedeljskih nemških uspehih.

Pristanišče Solum je bilo središče angleške obrambe. Janke v njegovi okolici je italijanska vojska zavzela z naskokom, kar dokazuje italijansko junštvo. Številne utrdbe dokazujejo vojaški pomen tega mesta ter pomen italijanskega uspeha, sodijo sinočni italijanski listi.

Sv. oče bo imel oktobra po radiu tri govore. Dva bosta namenjena Severni, eden pa Južni Ameriki.

Italijanska alacija v Egiptu ni naperjena proti Egiptu, marveč samo proti Angležem. Italija hoče Egipt osvoboditi in se ne smatra, da bi bila s to državo v vojni, pravi poluradna italijanska izjava.

Japonska je pred petimi tedni vložila oster protest proti temu, da je Amerika prepovedala izvoz letalskega bencina. Ta ameriški korak pomeni krivico za Japonce, izjavljajo v japonskem zunanjem ministrstvu.

Večrajšnji nemški listi posebno ostro napadajo angleška poročila o nedeljskih letalskih izgubah. »Berliner Börsen Zeitung« pravi med drugim: »Mislimo, da se je svet mogel v preteklih 12 tednih prepričati, čigava uradna poročila so točna«.

Nemčija bo v prihodnjih 14 dnevih izvedla nove pokuse za sklenitev miru, prerokuje predsednik avstralske vlade Menzies in pravi, da upa, da bo Anglija nove nemške ponudbe odbila.

Vaje nemške vojske za napad na Anglijo

Newyork, 17. sept. o. Associated Press poroča: Po pripovedovanju nekega Amerikanca, ki je zadnje čase živel v zasedeni Franciji, so Nemci zadnje čase že večkrat imeli obsežne vaje e četami, ki so določene za napad proti Angliji. Te vaje so poudarile tudi ponoči, da bi se vojska seznanila z vsemi težavami, na katere bi ob izkrcanju v Angliji utegnila naleteti. Med drugim morajo nemški vojaki pri teh vajah čakati z ladij v popolni bojni opremi in plavati na velike razdalje.

Washington, 16. sept. o. Associated Press: V službenih krogih pripovedujejo, da je ameriška vlada dobila zaupljiva poročila od svojih opazovalcev v Evropi, da je Nemčija na obali Rokavskega preliva pripravila 3 milijone vojakov, katerimi bo napadla angleško otočje. Ta ogromna armada ima na razpolago še mnogo članov delovne službe, ki imajo nalogo, takoj zgraditi letališča, da bodo nemška letala imela kje sedati in odletavati. Izgrajene so že velike prometne poti, ki vodijo naravnost iz notranjosti Nemčije proti Rokavskemu prelivu. Na norveški obali pa čaka 500.000 nemških vojakov, o katerih je govoril tudi že Churchill sam v svojem zadnjem govoru. Vsa ta ogromna armada bo skušala priti na angleška tla, kakor hitro bo letalstvo pripravilo pot.

Škoda na stavbah v Londonu

London, 17. sept. m. Nevtralni opazovalci v Londonu trdijo, da so bombe iz nemških letal doslej podrla okrog 2000 poslopij, okrog 3000 pa jih je poškodovanih. Ti opazovalci pravijo, da je v vsem Londonu okrog 1 milijon stavb.

Podalžanje vojaškega roka

Belgrad, 17. sept. m. Zadnji službeni vojni list prinaša pojasnilo, da se novo odredeni vojaški rok, kakor jih je določila nova uredba o ustroju vojske, nanašajo tudi na isto vojaštvo, ki je 1. septembra služilo redni vojaški kadrovski rok.

Zvišanje plač občinskim uslužbencem in odprava trošarin na živila v Belgradu

Belgrad, 17. sept. m. Na sinočni seji je belgrajski občinski odbor pod predsedstvom župana Jevrema Tomića povzela prejete svojimi uslužbencem in sklenil ukiniti vse trošarine na življenjske potreščine.

Razprave o krivdi za francoski poraz

Vichy, 16. sept. o. Domei: Francoske oblasti so sedaj tudi bivšega ministrskega predsednika francoske ljudske fronte Leona Bluma prijele in pripeljale v zapor, ki se nahaja v gradu Chazeron pri Rimu. Leon Blum je v gradu našel že bivšega ministrskega predsednika Daladiera in Reynauda, bivšega notranjega ministra Mandela in bivšega vrhovnega poveljnika francoske oborožene sile generala Gamelina. Leon Blum oblozuje, da je spopozročil poraz Francije z uvedbo 40 urnega delovnega tedna, s čemer je proizvodna moč francoske industrije katastrofalno padla v trenutku, ko je bila v Nemčiji najvišja. Leon Blum se bo moral zagovarjati tudi zaradi njegove politike do Sovjetske Rusije, ki da je po izjavi sedanjega francoskega zunanjega ministra Baudoina »največja zmo-la francoske politike po vojni«.

Kako dolgo bo vojna z Anglijo

Madrid, 16. avg. United Press: Španski vladni list »ABC« objavlja nekaj odstavkov zasebnega razgovora, ki ga je imel nemški propagandni minister dr. Gühbels z zastopniki belgijskih časopisnih poročevalcev. Nemški propagandni minister je pri tej priliki dejal, da bo vojna z Anglijo v nekaj tednih končana. Ofenziva proti angleškim otokom bo trajala samo tri tedne do enega meseca. Nemški tisk tega razgovora ni objavil.

Film, ki ima vse vrline:
v Kinu Matici Telefon 22-41
Predstave danes ob 16, 19 in 21. uri!

Kraljica tropskih noči

ROBERT TAYLOR in HEDY LAMARR

1. Najidealnejši, lepi igralci,
2. romantična ljubavna vsebina,
3. omamljiva muzika,
4. Metrofilm, ki ga morate videti!

Hujša povodenjska nevarnost odstranjena

Vode v Sloveniji naglo upadajo - Neurje v Polhovem gradu napravilo ogromno škodo

Ljubljana, 17. sept.
Dosedanji septembrski nalivi so po jakosti in obsegu prav slabi: onim, ki so bili septembra 1937. Takrat so se pojavile na raznih krajih Slovenije katastrofalne povodnje, ki so napravile na poljih velikansko, do 80 milijonov dinarjev znašajočo škodo in so uničile razne jesenske pridelke. Dober teden je sedaj deževalo in v tem času je bila dosežena znatna količina, 90,4 mm padavin. Ze itak močno prepojena zemlja ni mogla več vsrkavati vodnih množin, ki so se zlele v soboto in nedeljo nad Ljubljano in po raznih krajih Slovenije.

Strašni so bili posebno nalivi, ki so trajali v nedeljo od polnoči tja do 4 jutraj, odnosno do 6 jutraj v ponedeljek. Nedelja je bila splošno viharina. Po mnogih krajih je že čez nedeljo silno deževalo, tako posebno v okolici Polhovega gradu in Dobrove. Naselja v tem predelu so utrpela zaradi nalivov neprecenljivo škodo na poljih. Drugače mirni potok Božna je bil spremenjen v velik hudournik. S hribov so drveli potoki, noseč s seboj kamenje in razno vejje. Vsa dolina od Polhovega gradu proti Dobrovi in naprej je bila včeraj zjutraj popolnoma poplavljen. Banovinska cesta je bila na več krajih pod vodo. Na nekem mestu pri Dvoru je bila cesta na visoko zasuta s kamenjem in skalami, ki so jih donášali v hudourniki spremenjeni potoki.

Ze včeraj popoldne so začele vode počasi upadati. Odstranjena je hujša povodenjska nevarnost, ki bi gotovo nastopila, ko bi še neprestano deževalo v ponedeljek in danes.

Kakor navadno je Ljubljana res na nekaterih krajih v gornjem in spodnjem toku prestopila bre-

gove. Pod vodo so bile njive okoli Bevk, Notranjih gor, Podpeči, pri Lipah, v Črni vasi in na Havptmanci. Ljubljana je na Špici od včeraj do davi padla za 30 cm. Davi je bila tam 1,30 m visoka. Pri Fužinah je Ljubljana padla za 28 cm.

Prav hitro upada Sava. Včeraj popoldne je Sava po poročilih mnogih vodomerskih postaj silovito naglo naraščala. Tako so n. pr. Brežice javile, da je Sava pri vodomerski postaji Catež v 24 urah narasla za 2,25 m. Tudi Litija je javila, da Sava naglo narašča. Vodno stanje Save pri Cesnovi hidrocentrali na Brodu pri Tacnu je bilo najvišje v ponedeljek zjutraj, namreč 3 m nad normalo, popoldne 2,50 m in davi ob 7 je Sava upadla kar za dober meter in je bilo njeno stanje davi 1,50 m nad normalo.

Sava je včeraj naglo naraščala na vseh krajih od Zidanega mosta naprej. Poročila vodmerskih postaj so poučna in zanimiva. Tako:

Catež, 16. sept. Sava še vedno narašča. Vodostaj Save včeraj ob 18 — 4,10 m, ob 16 — 4,32 m. Ravšina okoli Brežic pod vodo.

Krško, 16. sept. Sava narašča. Stanje: ob 14 — 2,46 m, ob 16 — 2,54, ob 18 — 2,57 in ob 19 — 2,60 m nad normalo. Nato je Sava začela počasi upadati. Vodno stanje o polnoči — 2,30 m nad normalo.

Radeče, 16. sept. Stanje Save ob 15 — 4,65 m nad normalo, ob 18 — 4,52 m. Sava tu upada.

Tako kratka poročila. Ogromne množine vode se vale proti Zagrebu in dalje naprej proti Belgradu. Obstaja nevarnost večjih povodnji v dolnjem toku Save. Tudi Savinja po poročilu s celjske vodomerne postaje je že začela snóti upadati.

Letošnja sadna trgovina na Štajerskem

Maribor, 16. septembra.

Letošnja sadna trgovina se razvija na zelo rečen način. Posredovanje zadrug, veliko povpraševanje, vse to je ustvarilo tak položaj, da pridelovalci danes točno ve, kaj bo dobil za svoj pridelek ter ga ni mogoče več opehariti. Ceno je dosedaj diktiral izvoz v Nemčijo. Rano sadje, kolikor ga je bilo na razpolago za izvoz, je že vse v inozemstvu, sedaj se pa kampanja za jesenska jabolka tudi že bliža kraju. Največje je zato sedaj zanimanje za zimska jabolka, ki so šele začela zoriti ter jih bodo trgli konec septembra in v prvi polovici oktobra. Zimsko sadje bo letos pozno dozorelo, pa se pridelovalci opozarjajo, naj se ne prenačijo z obiranjem. Jabolka šele sedaj pridobivajo na teži in ostanejo trpežna samo takrat, če so v pravem času obrana. Ne sme se več dogajati, da so nepoučeni sadjerejci obrali že pred 14 dnevi sorte, ki bodo dozorele šele v začetku oktobra.

Ban dr. Natlačen za podpiranje težen zasebnih nameščencev

Ban dravske banovine je včeraj naslovil na bana obovine Hrvatske pismo sledeče vsebine:

»Savez hrvatskih privatnih nameščencev« v Zagrebu je poverjenemu Vam bankemu oblasti predložil predloge, kako naj bi se pričelo naraščajoče draginje zavaroval gospodarski obstoj zasebnih nameščencev, ki v obovina žive še ob starih plačah, plačujejo pa svoje potrebščine po novih cenah, in so zaradi tega v svoji eksistenci resno ogroženi. »Savez« želi med drugim, da se v Zagrebu ustanovi gospodarski svet, s katerim bi predstavniki zasebnih nameščencev mogli biti v neprestanem stiku, da se uvedejo kazenske sankcije za kršitev kolektivnih pogodb, da se zvišajo plače z dražinskimi dodatki, ki naj bi bil v vseh nameščenskih kategorijah enak, in da se nameščencem, ki se jim odpove služba zaradi selitve podjetja v drugo banovino ali celo v inozemstvo, odobri posebna višja odpravnina. Končno je »Savez« izrazil željo, naj bi do sklene akcije prišlo tudi v drugih delih države, da bi se tako dosegla socialna pravica, za vse zasebne nameščence v državi enaka.

Ker je položaj zasebnih nameščencev v dravski banovini sličen onemu v banovini Hrvatski, izjavljam, odzivajoč se pozivu »Saveza hrvatskih privatnih nameščencev« v Zagrebu, da bom drage volje pridružil vsaki akciji, ki bo merila na to, da se s tešim sodelovanjem med posameznimi banovinami po vsej državi enotno reši vprašanje pravičnega standardiziranja dohodkov zasebnih nameščencev, zlasti pa še, da se nameščencem, ki bi jim bila odpovedana služba zaradi selitve podjetja v drugo banovino ali v inozemstvo, zagotovi posebna višja odpravnina.

Zagreški ljudje špekulirajo z mariborskim usnjem

Maribor, 16. sept.

Usnje se je zadnje čase zelo podražilo. Kilogram podplatov, ki je veljal še nedavno 40 din, se prodaja sedaj po 100 din in še dražje. Cene rastejo, trgovci se izgovarjajo na tovarne, te pa, da morajo sedaj dražje plačevati surovine, kože in razne kemikalije za strojenje. Toda usnje, ki prihaja sedaj na trg, je iz kože, ki so bile kupljene pred to dražnjo in strojene s kemikalijami, ki so bile naprodaj še po starih cenah. Povrhu pa se tudi kože danes niso tako podražile, da bi bilo tako zvišanje upravičeno. V Mariboru se je pojavila še nova nevarnost, da se v doglednem času usnja sploh ne bo dobilo. V trgovinah usnja se pojavljajo kupci od drugod, večinoma ljudje iz Zagreba, ter kupujejo vsako količino usnja, ki jo dobijo. Plačujejo dražje, kakor so dnevne cene, samo da dobe več. Vse to usnje se potem odpelje v Zagreb ter bo šlo v skladišča, kjer bo čakalo na »boljše čase«. Zgodilo se bo tako kakor s poprom, cimetom in drugimi dišavinami ob začetku sedanje vojne. Lansko jesen so se pojavili v mariborskih specerijskih trgovinah zagreški ljudje ter pokupili vso zalogo popra in čim, sedaj pa isto haloo spet ponujajo speceristom nazaj — seveda z ogromnim dobičkom. Tako se bo godilo potem tudi našim trgovcem usnja, če ga bodo prodajali spekulantom. Sicer pa bi bilo nujno potrebno, da bi naše oblasti maksimirale cene življenjskovažnemu blagu kakor je usnje, ter bi preprečile spekulacijo z njim.

Ljubljana od včeraj do danes

Kakor iz škafa je bilo prejšnja noč, od nedelje na ponedeljek. Ogromne množine dežja so se zlele na Ljubljano in okolico. Od povsod poročajo, da so jih zadele povodnji. Ljubljanski meščani so si že zjutraj lahko mislili, da je naliv hudo prizadel podeželje. Ze dopoldne so prihajala poročila, da je voda ponekod prestopila bregove, isto pa so vedeli povedati tudi tisti, ki so prihajali od Zaloge v mesto. Prava sreča je, da se je dež včeraj dopoldne ustavil, sicer bi nastala nevarnost katastrofalnih povodnji — in to že tako zgodaj, ko se prava jesen še ni niti pričela in ko je na poljih še vse polno sadežev. Kmetje zlasti skrbijo, kako bodo izkopali krompir, ki je za vlago izredno občutljiv. Zdaj bi moralo biti vreme lepo, vroče.

Včeraj dopoldne se je že kar kmalu začelo vedriti, čeprav zjutraj še ni kazalo, da bi se vreme uleglo izboljšati. Pomalem pa se je le uveljavila burja, ki je pregnala temne oblake. Lepo, pa močno hladno vreme se je napravilo popoldne. Nebo je bilo krasne sinje barve, umito je izgledalo po velikem nočnem nalivu. Tako se je držalo ves dan. Zvečer je tistih nekaj oblačnih kcp, ki so se še držale na zahodu, pregnala rdeča večerna zarja, za katero pravijo, da napoveduje za drugi dan lepo vreme. Ponoči se je nebo znova pooblačilo, čeprav je bilo sprva čisto jasno ter je mesečina oblivala zemljo s svojo svetlo lučjo. Vendar je pozneje spet zmogala burja. Jutro se je predramilo v gosti, sivi megli. Prav občutno je bilo hladno. Ko se je megla pretrgala, se je zgoraj pokazalo jasno nebo. Zdi se, da bo lep današnji dan.

France Bevk obhaja danes petdesetletnico

Danes praznuje naš najplodovitejši in vsem Slovincem najbolj poznani slovenski pisatelj France Bevk, ki živi v Gorici, svoj življenjski jubilej, petdesetletnico. Ta jubilej predstavlja tudi jubilej velikega in pomembnega dela. Kljub naravnost izjemno obširnemu seznamu del, ki priča o ogromni produktivni sili, pa je Bevk dal slovenskemu narodu nekaj literarnih biserov, katerim je težko kaj podobnega postaviti ob stran. Po pravici ga štejemo med največje slovenske pisatelje.

Naš pisatelj-jubilant je bil že iz mladih let strasten in brezkompromisen borec za pravice slovenskega naroda. Njegov kleni značaj ga je gnal, da je tudi v najtežjih časih ostal med svojim ljudstvom na Gorškem. Izpostavljen je bil že v Avstriji mnogim preganjanjem, pa tudi še pozneje je moral večkrat jesti grenki kruh jetnika-borca za narodne pravice. Odveč bi bilo naštevati njegova dela, kajti saj je ni pri nas niti kmečke hiše, v kateri ne bi imeli kakšne njegove povesti. Vsak ljudskoškolski otrok ga že spozna kakor hitro se nauči brati. Kajti Bevk je tudi za mladino napisal zelo mična dela.

Vsa slovenska kulturna javnost, vse slovensko ljudstvo, ki je raztreseno po širnem svetu želi danes odličnemu jubilarju, naj bi njegovo pero še dolga leta bogatilo našo literaturo. Mnogo let naj mu še podeli Bog v zdravju in zadovoljstvu ter v polni posesti svojih moči. Za njegovo dosedanje veliko delo pa mu ob petdesetletnici izreka svojo hvaležnost ves slovenski narod.

Huda nesreča v hlevu

Okrog treh popoldne se je včeraj zgodila na Vodnikovi cesti št. 211 v Dravljah huda nesreča. V hlevu posestnika Franceta Čarman se je vdrl strop, na katerem je bilo preveč sena ter padel na živino; v prostoru je bilo dvanajst glav goveje živine in en konj. Kakor vse kaže, je bilo zgornj nametaneža preveč sena, nekaj pa je krivo nesreče prav gotovo tudi sedanje slabo, mokro vreme. Spojniki so odnehali in strop s senom se je zrušil na živino. Po nesreči je brž prihitel posestnik, pa tudi sosede so prišli na pomoč. Odmetali so seno ter iz ruševin osvobodili glavo za glavo. Rešena je bila vsa goveja živina in konj. Telček pa se je zadušil, zato so mu brž spustili kri ter ga dali mesarju. Hudo poškodena pa je tudi ena krava. Škode je precej; menijo, da bodo popravila veljala čez 60.000 din.

Dve nesreči na cesti, ena pri vlaku

Delavca Ogorevca Lojzeta, ki slunuje na Bleiweisovi cesti je na Gosposvetški cesti včeraj podrl neroden motoklist. Ogorevc se je potolkel po glavi ter si nalomil desno nogo.

Z motoklikom se je peljal strojnik Adolf Jurkovič z Vodnikove ceste. Padel je ter se potolkel po obrazu in drugod po životu.

Iz Ljubljane se je včeraj dopoldne hotel odpeljati sodarski pomočnik Franc Kralj iz Zagreba. Po nesreči pa je padel pod vlak. Dobil je na

Uredništvo »Slovenskega doma« prosil vse dopisnike, naj bi ta teden ne prezili, da je treba na vsako pismo ali dopisnico prilepiti tudi znamko Rdečega križa za 0,50 dinarja. V nasprotnem primeru mora uredništvo plačati dvojno pristojbino.

V sedmih dneh ukradenih 20 koles

Nikdar niso lastniki koles dovolj oprezni pred kolesarskimi umizovci, ki so postali v zadnjih 7 dneh zelo predrzni in podjetni. V tem času so na raznih krajih ukradli 20 koles v vrednosti 19.500 dinarjev. Ukradeno je bilo tudi motorno kolo, vredno 4000 din. Iz dvorista Jakoba Segovića v Klečah je neznanec v soboto ponoči odpeljal motorno kolo »Herkules«, vredno 4000 din. Kolo ima tovarniško številko 235.514 in je rdeče plaskan. Izpred hiše št. 6 v Aljaževi ulici je bilo šivilji Gabrieli Nevešnji ukradeno žensko kolo »Torpedos«, vredno 1500 din s tov. številko 656.312. — Mehniku Jožetu Kranjcu je neznan tat odpeljal kolo »Centra«, vredno 1000 din s tov. številko 5.140.656, in to izpred Kmetove gostilne na Celovski cesti. Ukradeno so bila v soboto še 3 stara moška kolesa vredna od 400 do 500 din.

V dobrih 7 dneh je policijski upravi bilo prijavljenih 29 večjih in manjših tatvin. Stranke so bile oskodovalne za 23.980 din. Pokradeni so bili najrazličnejši predmeti. Ker nastopa hladno vreme, so tatovi že začeli krasti zimске suktnje. Neznani tat se je ponoči 13. t. m. splazil v stanovanje Josipa Šinkovca v Brankovi ulici št. 7. Pobral je najrazličnejše stvari, tako svetlosivo, novo zimsko suktnjo, 2 para kvedrovcev in razne drobarije. Šinkovec trpi do 3285 din škode. Pred kavarno Keršič v Spodnji Šiški se je 13. t. m. ustavil luksuzni avtomobil. V avtomobilu je Ivan Zdravčič pustil zimsko suktnjo rjave barve s temnimi črtami, vredno 1000 din. Bila mu je ukradena. V nedeljo popoldne med 15. in 17. uro je neznan vlomilec odprl izložbeno omarico pri trgovini Peteline na Sv. Petra nasipu. Iz omarice je pobral 35 tucatov različnih moških gumbov v vrednosti 1000 din.

Zadnji čas je policija izgnala več sumljivih tipov. Na Vrhniki rojeni Peter Kunstelj je izgnan za 3 leta iz okolisa ljubljanske policije. Za 3 leta je dalje izgnan iz Ljubljane Jože Bernik, rojen na Viču, prietojen v Polhcv gradec. Policija je naposled izgnala iz Ljubljane tudi Lojziko Brajdičovo, ciganko, stero 36 let, pristojno v Šmihel—Stopiče pri Novem mestu.

Krompirja bo dovolj po 1,50 din

Pred dnevi je mestno tržno nadzorstvo prepovedalo prodajati krompir na trgu dražje kot po 1,50 din. S tem se je skušalo preprečiti neupravičeno draženje krompirja. Tržni urad sicer ne more kmetijskim proizvajalnikom cen maksimirati, pač pa ima to možnost, da na tržnem prostoru ne dovoli prodaje po dražjih cenah, ki so uradno določene. Zaradi tega je prejšnji petek in soboto nastalo na trgu pomanjkanje krompirja, ker ga kmetje enostavno niso več pripeljali na trg in čakajo doma na kupce oziroma prekupce. Da ne bo nastalo pomanjkanje krompirja, bo mestna občina Lupila večje množine krompirja in ga bo sama razdelila ljubljanskemu prebivalstvu. Prodajna cena v nadrobni prodaji je določena na 1,50 za kg. Ker bo ta krompir lahko vsak kupil in se bo že v kratkem prodal, se ljubljanskim gospodinjim ni treba bati pomanjkanja krompirja in tudi podražitev ne.

Vlomilca so prijeli

Jesenice, 15. sept.

V petek, dne 13. septembra, je v večernih urah aretirani pred kolodvorom tukajšnji policijski stražnik g. Čepon Martin že dolgo iskane vlomilca 29-letnega Franca Kastruna iz Kovorja, okraj Kranj, možakarja brez stalnega bivališča. Ko je hotel pobeigniti v inozemstvo, mu je pred postajo stražnik napovedal aretacijo. Kastrun se mu je pa uprl ter odvrgl nahrbtnik, ki ga je imel pri sebi. Ko je stražnik opazil, da ima opravka z nevarnim nasilnežem, ga je brez pardaona prav s spretnim policijskim prijemom zagrabil in ga odvedel na stražnico, kjer so kmalu ugotovili, da imajo v rokah nevarnega vlomilca, ki je zagrešil vlom sredi poletja leta 1939 pri trgovcu Kapšu Jožetu v Poljicah pri Novem mestu. Pri takratnem vlovu je nabral za pol voza podplatov, črnege boksa in več raznih koz, ter moških in ženskih oblek v vrednosti nad 7000 din.

Z zadoščanjem vsa javnost priznava policijski stražnik, da mu je tik pred odhodom preprečil pot in ga spravil na varno, kjer bo moral dati odgovor za zagrešena in protizakonita dejanja. Kastrun je nepopoljšiv in nevaren tujemu imetju ter je že večkrat po mesece moral presedeti v ječi.

ZGREŠENI STREL

»Kaj pravite?!«
»Dajte mi čevlje, prosim Vas!« se mu je obrnil Slad.
»Pojdite k zlodju s temi vašimi čevlji,« je zamrmral Calam in mu vrnil čevlje.
»Kaj naj pomeni ta neumna ideja? Kdo naj bi streljal na Bandilla? Kakšen smisel pa ima vse to?«
»Kdo naj bi streljal? Saj se razume samo po sebi... seveda morilec.«
»Vi hočete na kocko postaviti življenje Bandilla? Calam ga je pogledal presenečen z izbuljenimi očmi. Beseda se mu je zataknila v glavi.
»Ne, ne grozi mu nobena nevarnost... Vsaj upam tako. V tem je ravno bistvo mojega trika,« je odgovoril Slad.
»Pojasnite mi vendar, kaj mislite storiti!«
»Dami sta dve možnosti... toda vi ete me sedaj spomnili na neko novo stvar.«
»To pa zares obžalujem, da vam po pravici rečem.«
»Ko sem vas tukaj videl pred odledalom in v vašo plešo v zrcalu...«
»Pustite mojo plešo pri miru...« je nejevoljen zamrmral Calam.
»Kakor sem rekel,« je razločno nadaljeval z razlaganjem Slad. »To me je

navedlo na nov načrt. Ali je v tej hiši kakšno premakljivo ogledalo?«
»Premakljivo ogledalo?«
»Da mislim na ogledalo, ki se giblje okrog svoje osi,« je pojasnjeval Slad, ko si je oblačil svoj plašč.
»Vem, kaj je premakljivo ogledalo, toda povejte mi že, kaj boste z njim?«
»Pojdiva najprej pogledat, če sploh imajo tukaj kako ogledalo.«
XXX.
Čez dvajset minut je Slad s pomočjo Peela prinesel veliko premično ogledalo v bralnico. Nič se spomina ni srečal razen policaja, ki je držal stražo na hodniku.
»Kam ga bova postavila, gospod nadzornik?« ga je vprašal stari sluga, ki je sam pri sebi začel dvomiti v zdravo pamet detektiva.
»Tja med zaveso,« je rekel Slad in mu pokazal težke zaveso, ki so ločevale odno od vrat.
»Med zaveso?«
»Da, postavite ga tako, da se bo njegov okvir izgubil med zavesami.«
Peel ga je ubogal, toda začel je zmajevati z glavo.

»Ali je dobro tako, gospod?«
Detektiv se je postavil med vrata in opazoval učinek svoje rešje. Nato se je vrnil k oknu in malce potegnil eno stran zaveso tako, da je očvir ogledala popolnoma utonil med zavesami.
»Tako, vidite!« je rekel čez čas. »Sedaj je vse v redu. Prinesite mi sedaj še namizno svetilko.«
»Saj imate tukaj elstenec.«
»Peel, vi me ne razumete. Ne potrebujem svetlobe s stropa, ker bi mi vse uničila. Edini prostor, kjer rabim luč, je prav tistale miza tukaj, sicer pa nikjer drugje.«
»Tudi je rekel in pokazal na mizo.«
»Da, da, razumem vas,« je rekel sluga in začel znova dvomiti v zdravo pamet policaja. »V delovni sobi se nahaja svetilka na pisalni mizi.«
»Vidite, prav tisto svetilko rabim. Prinesite jo takoj in zvežite jo s stikalom. In še nekaj,« je ustavil Peela, ki je že odhajal, »pokličite mi nadzornika Calama.«
Nekaj minut je ostal Slad sam v sobi. Zleknil se je v naslonjač in si prižgal pipo. Njegove misli so bile zaposlene izključno s poskusom, katerega je pripravljval. Okrog njega se je vil velik oblak dima, ko je Calam vstopil.
»No, kaj pa bo sedaj s premakljivim ogledalom!«
»Malo potrpljenja, dragi prijatelj, samo trohico potrpljenja!«
Toda je prišel Peel in prinesel mahnino namizno svetilko.
Tako je boste vse videli,« se je obrnil Slad k Calamu.

Peel je vtaknil spojnik v stikalo, prižgal luč in ugasnil lestenec pod stropom. Soba je bila v poltemi, osvetljena edino od slabe luči namizne svetilke.
»Saj bo preveč odgovorno,« je pripomnil boječe sluga.
»Ne bo,« mu je odgovoril Slad in gledal ogenj v kamini. »Toda preden odidete, mi boste morali pogasiti tudi ogenj v kamini.«
»Saj bo premrzlo, gospod,« je začudeno odgovoril sluga.
»K sreči imam plašč pri sebi,« je odgovoril suho Slad in začel znova uravnnavati zaveso pri ogledalu...
Peel je presenečen pogledal Calama. Šigar obraz ni bil nič manj začuden. Nato je brez vsake besede ugasnil ogenj v kamini.
»Ali e kaj rabite, gospod nadzornik?«
»Za sedaj ničesar več, Peel.«
»Sluga se je odstranil, Calam pa je stopil k Sladu.«
»Kaj naj vse to pomeni?«
Uradnik Scotland Yarde se je nasmešnil in mu pokazal na okno.
»Nič posebnega. Tam v ogledalu naj se nekdo vidi, nekdo, ki bo dejanska stal tukaj,« je rekel in pokazal na mesto za vratmi.
Calam je gledal nekaj časa v ogledalo, nato pa v označeno mesto in je končno odmahnil z glavo.
»Ne razumem vas,« je dejal nato.
»Bandillo bo stal tukaj, Calam.«
Calam je gledal svojega tovariša z

Scotland Yarde z izbuljenimi očmi in šele tedaj se mu je nekaj posvetilo v glavi.
»Za božjo voljo!« je vzkliznil. »To je envarnol!«
»To vem tudi jaz,« mu je odgovoril Slad, »toda drugače ne znam stati. Vi pa postribite za to,« je rekel in potrpečljivo Calama po rameu, »da nihče od vaših ljudi ne bo na hodniku, ko bo Bandillo vstopil v sobo k meni. Nikar mi ne ugovarjajte, Calam! Sedaj mi čas za to. Pokličite Bandilla in Cinetona!«
Čez kratke čas je prišel Bandillo. Njegov glavi laje se bili gladko počesani, naličja pa je imel dve rdeči lisi. Nosil je damsko obleko iz pisane flanelne, na bočih nogah pa je nosil copate. Za njim se je takoj pojavil Calam in nato Cineton. Calam je zaprl vrata, toda Slad se je vrnil do vrat in jih samo prielil. Ko se je svet obrnil, je opazil zaskrbljeni pogled Calamov.
»Gospod Bandillo,« je Slad ljubeznivo se obrnil k tajniku, »moram vam zastaviti nekaj vprašanj. Samo »rosim vas, ostanite tukaj,« je rekel Slad in ga odvedel na mesto, katerega mu je bil namenil, namreč za mizo.
Bandillo je kazal ljubovalen obraz in se obrnil okrog sebe, da bi videl, zakaj naj bi stal ravno na tistem mestu. Toda ni se mu posrečilo to ugotoviti. Detektiv je med tem ponovno odšel k vratom, pogledal v tam v ogledalo in zadovoljno prikimal z glavo, kar je Calam takoj opazil. Slad se je nato vrnil in se vedel v svoj naslonjač.

Od tu in tam

Za štiriletnico smrti voditelja Samostojne demokratske stranke Svetozarja Pribečevića so priredili njegovi pristaši in prijatelji spominke svečanosti v Zagrebu in Splitu. V Zagrebu je bilo cerkveno opravilo v pravoslavni cerkvi in so bili navzoči predsednik SDS minister dr. Budisavljević ter predsednik izvršnega odbora SDS Večeslav Vilder, za Hrvasko kmečko stranko pa je bil navzoč glavni tajnik stranke dr. Krnjević. Prav tako so bili pri svečanosti v Splitu navzoči predstavniki obeh političnih strank.

Pravoslavni patriarh Gavrilu potuje že dalj časa po Bosni, Hercegovini in Stari Srbiji. Posvetil je več pravoslavnih cerkva, ki so bile zidane v zadnjem času. V nedeljo je posvetil cerkev v Priboju na Linu. Predsednika vlade Cvetkovića je pri tej priložnosti zastopal minister dr. Konstantinović, ki je tudi govoril. Za zidavo cerkve je daroval predsednik vlade Cvetković 20.000 din. Patriarha je srbsko ljudstvo povsod lepo pozdravljalo, sprejemov pa so se udeležili tudi muslimani, ki so v pozdravih poudarjali, da hočejo živeti s svojimi brati v pravi verski slogi.

Trgovinski minister je s novim ukazom prepovedal izdelovanje večjega števila gumijastih predmetov. Novi ukaz je prejšnjega v mnogočem zožil. Tako poslednji ni več dovoljeno izdelovati nobenih gumijastih obutev, niti podpetnikov niti izdelovanje gumijastih delov za avtomobilska kolesa. Izjemo tvorijo samo gumijasti škornji za dela v vodi in gume za avtomobilska kolesa, ki jih rabijo v vojski in v javni službi. Industrije, ki bi se hotele poslužiti izjemnih dovoljenj, bodo morale dobiti posebno dovoljenje ministrstva za izdelovanje takih gumijastih predmetov.

700.000 dinarjev je izmaknil iz državne blagajne in z njimi popihal davčni nadzornik Miroslav Humar iz Ivanjice. Mož je bil pri svojem delu precej neokreten in so primanjkljaj po njegovem izginotju takoj ugotovili. Policija in železniški sprevidniki so dobili takoj potrebna navodila in res je nazadnje v vlakcu proti Zagrebu neki sprevidnik Humarja spoznal in ga legitimiral. Orožnik v vlakcu ga je prijel in tako Humar ni mogel potpošiti niti tisočaka od ukradenega denarja.

Hrvaški ban je izdal novo uredbo o hrvaškem vseučilišču, ki pravi, da je zagrebško vseučilišče najvišja znanstvena ustanova na Hrvaškem in da je popolnoma svobodna in v svojem znanstvenem delu. Vse potrebe univerze se pokrijejo iz proračunov banovine. Za primer neredov na univerzi ima rektor pravico zapreti univerzo za tri dni, univerzitetni senat pa za deset dni. Za več dni sme zapreti univerzo le banska oblast. Prav tako more pri neredih rektor poklicati na pomoč oblast. Dekana fakultet volijo redni profesorji, vendar pa more ban postaviti dekana, če bi bil fakultetni svet tak, da ne bi mogel izvoliti dekana. Nato sledi predpisi, kako se volijo novi profesorji. Posebno poglavje tvorijo tudi predpisi o organizaciji študentov. Kakor se vidi, ima po novih pravilih ban mnogo večjo pravico vplivati na delo univerze kakor pa so jo imele prejšnje oblasti.

Belgrajski gledališki igralci so imeli v nedeljo svoj občni zbor, ki pa je bil precej buren. Razprave so se sukale večinoma okrog ureditve gnotnega položaja igralcev, kajti večina med njimi jih je pogodbeneh, brez upanja na stalne dohodke in zaposlitve. Igralci so obtoževali osrednji odbor svoje organizacije, češ da ni ničesar storil, da bi se to težko vprašanje premaknilo vsaj z mrtve točke. Izrazili so željo, da bi minister za prosveto pri izdaji nove uredbe o gledaliških unosteval težko gnotno stanje igralcev in popravil krivice, ki so se jim dogajale vseskozi.

Mnogo zlatega denarja imajo srbski kmetje v vzhodni Srbiji. V tistih krajih teko reke, ki nosijo s peskom tudi zrnca zlata. Ljudje že od davnih časov s posebnimi pripravami love to zlato in reči je treba, da delo največkrat ni bilo zaman. Zaradi tega je tam skoraj ni trdnjše kmečke družine, ki ne bi imela večje količine zlata, katero čuvajo doma in jo večinoma porabljajo dekleta za okrasje pri svojih svatovskih oblačilih. Poleg tega imajo ljudje tudi precej zlatega denarja, domačega in tujega.

Novosadska pomlajevalna afera, ki se je dogodila pred štirimi leti, še sedaj ni urejena, čeprav se javnost po dolgotrajnih sodnih procesih zanjo ni več dosti zanimala. Takrat sta zdravnik znanec in dr. Kolesnikov in dr. Uzelac z Zlez, ki sta jo vzela nekemu delavcu, pomladila nekega starca. Delavec je za svojo uslugo dobil nagrado, pozneje pa je tožil oba zdravnika, češ da sta ga z odvzemom važne žleze onesposobila za življenje. Na prvi razpravi je sodišče oba zdravnika oprostilo, ker so vse zdravniške komisije povedale, da delavec zaradi odvzema žleze telesno ni onesposobljen. Kasarjsko sodišče pa je razsodilo ovrlo in zahtevalo pongojno razpravo. Tudi v drugo je sodišče oba zdravnika oprostilo in sedaj bo spet kasarjsko sodišče moralo izreči svojo besedo.

Izložbeno okno, v katerem je bilo več protijudovskih člankov, sta razbila dva mlada juda iz Novega Sada. Trgovca Andrej Pilat je bil znan kot hud nasprotnik judov. Zato je stalno izrezoval članke iz časopisov, ki so pisali proti judom in jih razstavljal v svoji izložbi. Nedavno pa je sredi noči priletel v okno kamen, ki je razbil zunanjo in notranjo steno. Pritekel je stražnik in videl, kako sta dva mladenčca planila v bližnjo kavarno. Tam ju je ujel in ugojil, da sta bila dva mlada premožna juda, ki ju je preveč bolela trgovčeva nestrpnost do judov, pa sta zato razbila izložbeno okno.

Skupno s skokom cen vsega blaga so se začele dvigati tudi cene vinu v vseh vinorodnih krajih. Zlasti tam, kjer bo vina manj kakor lani, čeravno bo letos kakovost boljša. V Sloveniji, na Hrvaškem in v Slavoniji vina ne bo dosti, ker so grozdje uničile trne uši ali pa vremenske neugode. Dalmacija bo pridelala povprečno enako kakor lani, pač pa bo kakovost boljša. Enako bo tudi v Hercegovini, zlasti okrog Mostarja. Čim se je približala trgatve, se je vinska trgovina poživila. Veliko zanimanje vlada za stara vina in za specialitete, vendar pa jih vinogradniki nimajo več dosti v zalogi. V Dalmaciji plačujejo vino po okroglo 5 dinarjev za liter.

Belgrajsko kasarjsko sodišče je razveljavilo obsodbo policijskega agenta Marka Markovića, ki je bil pozimi v silobranu ubil generalnega ravatelja Prizada juda Eda Markovića. Detektiv je prišel zgodaj jutraj preiskat stanovanje Markovića, kajti njegova hčerka je bila sodelovala pri komunističnih demonstracijah v Belgradu. Edo Marković pa se je tedaj razburil, skočil skozi okno na dvorišče in streljal na detektiva. Detektiv je storil enako in z več strelci ubil Markovića. Sodišče ga je zaradi prekoračenega silobrana obsodilo na zapor in izgubo državne službe, kasarjsko sodišče pa je obsodbo razveljavilo, češ da ni dognano, ali je bila obramba Eda Markovića pripravna ali ne. Zaradi tega ni moglo reči, da bi bil detektiv prekoraj dovoljeno mejo silobrana.

Najnovejši francoski vefilim Srčni utripi (Battement de Coeur)

Tudi operi sedanje razmere niso naklonjene

Nova operna sezona se bo začela z Beethovnovim »Fidelio«

Ljubljana, 15. septembra.

Ko so se letos zaprla za nami vrata naše opere, smo bili z njenim delom in razvojem zadovoljni vsi: tisti, ki so dajali in tisti, ki so sprejemali. Pa tudi tisti, ki so ob začetku malo dvomili. Kajti pretekla sezona je izvenela v smislu borbe z zaprekami in v smislu stremjenja po dvigu osnovnih potez umetniškega življenja. Poleg notranjih težav in medsebojnem razmerju je prišlo še nemirno razpoloženje zaradi vojne nevarnosti in še drugo: pogrešanje notnega materiala in vpo-klici ter končno še reševanje nedostatkov pomanjkljivih aganzmanov.

V pretekli sezoni se je posrečilo s pametnim vodstvom vzbuditi v članih novo veselje do dela, kar je pri vsakem, posebno pa še pri umetniškem delu in ustvarjanju posebno važno. Vse drugače je, če kdo dela z veseljem, kakor pa le v sporazumu z višjo silo. Občinstvo je dokazalo, da ume prav ceniti pravo vrednost in se je zato v neprimerno večjem številu udeleževalo predstav, kar se je poznalo tudi pri materialnem uspehu; vendar pa to še ne pomeni mnogo v primerjavi z izdatki, ki jih zahteva operni obrat.

V novo sezono, ki se začne 25. t. m. z Beethovnovim »Fidelio«, stopa opera z novimi nalogami in stremljenjem po dvigu umetniške sile. Repertoar se drži raznih umetniških načel, pač pa je nekoliko trpel zaradi razmer, ker notni material ni več lahko dostopen. Tudi opersta se je umejila na klasiko in bodo vloge peli operni solisti, kar bo njeno vrednost zvišalo.

Letos so zaposleni vsi peveci in po njih sposobnosti je prirojen spored. S tem se bodo izognili tudi pretiranemu zvezdnstvu, pri katerem se prineje v ospredje le posamezniki, ostali pa ostanejo le za okvir. To načelo je napačno, kajti za dobro celoto je potrebno, da vsaka vloga odgovarja tako, kakor je namenjena in da se s sodelovanjem vseh doseže smoter.

Zaradi maloštevilnega osebja, od katerega se zahteva isto kakor od dvakrat večjega drugod, je delo v operi težko. Letos si bo opera skušala pomagati tako, da bo dala v tej sezoni manj čisto na novo nastudiranih del. Da pa število predstav ne bo manjše, se bo opera izpopolnila tako, da bodo priredili nekaj najboljših predstav iz pretekle sezone. S tem bo po eni strani razbremenjeno članstvo, po drugi pa bo več časa, da se bodo dela temeljiteje obdelala, ker bo za to več časa, kakor pe ga je bilo doslej. Pa tudi zahte-

je v nepritačnani meri zadovoljil vse obiskovalce, ki soglašajo, da je film odličen in da Daniel Darioux še v nobenem filmu ni bila tako očarljiva. — Kot dodatek predvajamo odlično koncertno risano šalo Vesela žetev. Predstave danes ob 16., 19. in 21. uri

Kino Union, tel. 22-21

vam in potrebam dojemalca bo tako bolj ustrezno. Kajti, kdor hoče umetnino doumeti in priti do njene popolne vsebine, jo mora večkrat slišati. Končno bi pripomnili še to, da velika gledališča, na primer Dunaj, dajo v drugačnih prilikah komaj 4—5 novih predstav na sezono, dočim jih bo dala naša opera letos 11, lansko leto pa jih je dala 14.

Veliko vprašanje je tudi orkester, ki šteje namesto 44 članov samo 37 in nima niti minimalnega števila članov. Kar se tiče njegovega zvoka, so godala napram pihalom preslabotna in zato orkester ne doseže čistega, kar bi bilo prav. To vprašanje bo treba nekako rešiti in morda bi se tu dalo pomagati tako, da bi pritegnili slušatelje starejšega letnika konservatorija.

Vprašanja nastajajo tudi pri baletu in zboru. Balet bo ostal kakor je, za operni zbor pa bi kazalo pritegniti mlajše moči, ker od pevca tudi v zboru ni mogoče zahtevati, da bi 35 let kar naprej pel. Prav tako bi kazalo osvežiti tudi balet. Če ne bo šlo naenkrat, pa postopoma. Glede na to, da imamo Slovenel dovolj sposobnih moči, bi mogli zgraditi zgledno oporo, ki jo bodo poznali tudi drugod, kakor so jo že.

Lepo bi bilo, če bi se peveci, ki so zrasli na domačih tleh in so odšli v tujino, večkrat spomnili doma in nam prišli zapet. So hvalavredne izjeme med njimi, toda zdj se, da se pevec, ki so mu v tujini pokadili s slavo, kaj rad izgubi v njenem dimu.

Kar se tiče gostovanj, bodo pač, kakor bodo prilike nanesle. Vnaprej govoriti ni mogoče.

Režiserji bodo letos gospodje: Debevec kot glavni ter še Zupan in Frelih. Na novo bosta angažirana pevec Popov in Ivančičeva.

Eden glavnih problemov vodstva opere je vprašanje, kako napraviti gledališče dostopno tudi podeželju, da bi gledališče tako res postalo narodova last. Za to si drugod ne delajo vprašanj in ni nobenega denarja škoda. Kakšen pomen pa ima gledališče za široke plasti, vidimo najbolj v Nemčiji in Rusiji. Vodstvo bo skušalo izposlovati znižano vozno in ob nedeljah prirediti ljudske predstave, ki bodo dostopne najširšim slojem. To vprašanje je težko, toda tako pereče, da ga bo treba rešiti. Ravno v tem času presnavljanja človeškega notranjega in zunanega življenja je važno, da ne izpustimo tega važnega dejstva.

To so v glavnem smernice opernega vodstva v bodoči sezoni. Mi vsi mu želimo, da bi imelo pri svojem stremljenju najlepše uspehe.

Težave podeželskega obrtnika

So obrtniki, ki tudi na deželi dobro shajajo in tudi dobro zaslužijo, da lahko plačajo predpisani davek in druge dajatve, ki se še pridajo nad obrtnika. Deložni so vseh ugodnosti, kakor električnega toka, bližine prometne ceste, velika in bogata naselja itd. Imamo pa tudi obrtnike, ki žive ali bolje životarijo vse življenje v pomanjkanju in revščini in si ne morejo na noben način pomagati. Stradajo z družino vred, navadno zakopani v dolgeve in v največjih skrbih, kdaj jih poženo sitni upniki izpod rodne strehe. To so predvsem tisti, ki žive daleč od prometnih krajev in cest, v kaki skriti vasi, kjer je doma revščina in pomanjkanje. Električna, ki se napeljuje navadno po najbolj prometnih krajih in se je poslužujejo njihovi tovariši, jim ne služi, če tudi navadno plačujejo zanj. Tudi davek, ki je pavšaliran, hišna zgradarina, ki je tudi pavšalirana, jih muči in morajo plačevati prav tako, kakor oni obrtniki, ki delajo vse leto skupaj in imajo na razpolago električni pogon, predvsem pa dosti in dobrih ter bogatih odjemalcev, ker žive v sredi prometnih krajev, kjer se dobi poceni električni tok, se stekata cesta in železnica in vendar sta oba enako obdavčena. Ali je to pravično in prav? Ali ni to eden glavnih vzrokov, da propada podeželska obrt, da je na deželi vedno več sušmarjev? In ti sušmarji se ne dajo iztebiti

z orožniki in je tudi pribito dejstvo, da jih samo z orožniki nikoli iztebijo ne bomo. To je veliko socialno zlo, ki ga je treba zgrabiti in odpraviti z druge strani.

Treba je pomisliti, da podeželski obrtnik ni deležen nobenih dobrot in koristi, ki jih ima njegov tovariš v bližnjem trgu ali pri fari, pač pa vseh dajatev, ki zadenejo tiste, ki imajo dober stalen zaslužek.

Podeželski obrtnik mora plačati pridobnino in zgradarino, bolniško blagajno in druge dajatve prav tako, kakor tisti, katerega delavnica je v sredini najbolj prometnega kraja, in prav tako kakor oni, ki dela skozi vse leto dan za dnem in morda še celo ponoči. On ima pa vseh delovnih dni v letu morda en mesec ali dva. Poleg vsega tega pride še, da mora podeželski obrtnik posredno ali neposredno plačevati prispevke za obrtne šole v bližnjem trgu ali mestu, četudi se jih posluževati ne more, ker je preoddaljen. Konkurenca, in sicer umazana konkurenca, ki je v oddaljenih krajih na deželi se huiša nego v trgih in večjih krajih, mu pa obstoj ne samo ogroža, ampak naravnost uničuje.

Zato toliko joka, srda in zagrenjenosti med podeželskimi obrtniki. Kjer je človek delal vse življenje, si popravil delavnico z znojem in trudom ter največjimi težavami, pa se je morda pri tem zadolžil za malenkost, pride siten upnik in proda vse, kar ima, in to daleč pod ceno. Poznam obrtnika, katerega je stala hiša in delavnica 65.000 din, na dražbi pa je bilo prodano vse skupaj za 25.000 din, kupil je vse vaški magnat. Družino in obrtnika pa je pognal na cesto.

Vemo tudi, da davčni odbori nikoli pri takih obrtnikih ne gredo preko 200 do 500 din davčne osnove, nekatere celo opuste. Docim obrtnik v boljšem položaju zasluži letno tudi 5- do 10 krat toliko. Torej je takega načina znižanja v prvi vrsti doležen tisti, ki že ima, njemu koristi največ, ker bi mu davčni odbor brezdvomno določil večji prispevek. Na ta način pa oba enako plačujeta, mali in veliki, kar pa gotovo ni pravično in prav.

Prav tako je na primer glede elektrike. Kje se napeljuje? Tam, kjer so ljudje najbolj bogati. Po mestih in trgih ter večjih in bogatejših vaseh, ki imajo denar, da lahko plačajo. V oddaljenih revnejših krajih tega ni in vendar bi bilo najprej podpreti slabe, ki težko žive in izhajajo. Socialno pravično bi bilo, da bogati ljudje in kraji podprejo revne in jim pomagajo in ne obratno. Prav tako obrtne šole in druge naprave najprej in najbolj služijo bogatim krajem, trgov in mestom. Podeželski obrtnik od tega nima veliko, plačevati pa mora za to pri davkih, kakor oni, ki imajo od tega največ koristi.

In vendar je mogoče to popraviti in se tudi mora popraviti. Kdor ima le kaj sreča za revnega podeželskega obrtnika, bo uvidel, da je temu res tako. Reče, ki je ostane vedno revež, pa naj se obrne tako ali tako. Naj bi tisti, ki jim to gre, odprli oči in spoznali, kako lahko bi se dalo v mnogih primerih pomagati revežem na deželi, pa se tako malo kdo spomni nanje.

Celje

Jasna izjava. Narodna strokovna zveza v Ljubljani je odpovedala pogodbo z Delavsko zbornico v Celju, kjer je imela svoj lokal, v katerem pa se zadnja leta sploh ni shajalo članstvo JSZ, ker v Celju sploh ne obstoja.

Savinja je včeraj narasla za 3 in pol m nad normalo in je poplavljalja. Če ne bi bilo regulacije, bi bilo Celje v vodi. Močno so narasli tudi pritoki Voglajna, Hudinja, Ločnica, Sušnica in Koprivnica in napravili množno škodo. Voda je uničila vso otavo.

Vremensko poročilo »Slov. doma«

Kraj	Barometrsko stanje	Temperatura		Relativna vlažnost	Veter (smernost, jakost)	Padavine	
		noč	dnev			m/m	vrsta
Ljubljana	763,8	17,4	10,2	95	mg 10	0	—
Maribor	762,6	12,0	7,0	90	0	0	dež
Zagreb	757,2	19,0	13,0	90	10	0	37,0 dež
Belgrad	756,6	16,0	13,0	90	10	NNW	3,0 dež
Sarajevo	756,6	18,0	12,0	90	8	NNW	10,0 dež
Vis	758,9	18,0	14,0	80	5	NW	6,0 dež
Split	755,3	23,0	17,0	90	10	SSE	12,0 dež
Kumbar	753,8	22,0	17,0	90	7	N ₂	12,0 dež
Rab	753,8	19,0	15,0	80	10	NE ₂	—
Dujrovnih	753,8	21,0	15,0	80	3	0	16,0 dež

Vremenska napoved: Delno oblačno, zmerno hladno vreme.

Koledar

Danes, torek 17. septembra: Lambert.

Sreda, 18. septembra: Jožef K.

Obvestila

Nočno službo imajo lekarne: dr. Kmet, Tyrševa cesta 41; mr. Trnkoczy ded, Mestni trg 4; mr. Ustar, Selenburgova ulica 7.

Umetnostno-zgodovinsko društvo v Ljubljani. Četrtek, 19. septembra ogled cerkve sv. Jakoba in sv. Florijana ob 3 popoldne. Sestanek pred cerkvijo sv. Jakoba.

Kralj, banska uprava odreja na podlagi navodil Prizada, da se lahko za pšenico, ki je pridelana v dravski banovini, zviša cena za 27 par pri 1 kg. Navedeni pribitek predstavlja izenačenje cene domače pšenice s ceno vojniške pšenice, ki je bila zaradi voznine do slovenskih postaj za toliko dražja.

Srednja glasbena šola v Ljubljani. Razdelitev pouka bo za vse gojence srednje glasbene šole v torek, 24. septembra ob 16 v Hubadovi dvorani. Prisotnost gojencev je nujna, drugače ne bo mogoče upoštevati želje gojencev glede urnika za predmete z individualnim poukom.

Poglavarji in poglavarice ljubljanskih krožkov SDZ naj se javijo v pisarni SDZ, da dvignejo naročilnice listov in pa okrožnico, ki je tokrat ne bomo poslali po pošti. Uradne ure so začasno od 13.30 do 16.30. Kdor ne more priti osebno, naj pošlje namestnika oz. namestnico. Važno in nujno!

Razpis zdravniške službe. Banske uprava v Ljubljani razpisuje službo zdravnika združene zdravstvene občine Raka s sedežem v Škocijanu v lastnosti banovinskega uradnega pripravnika za VIII. položajno skupino. Prosilci morajo imeti pogoje za sprejem v banovinsko službo v smislu § 3. zakona o uradnikih v zvezi s čl. 1. pravilnika o službenih razmerjih ustanavljanju mest in prejemkih banovinskih uslužbencev dravske banovine ter dovršeno zdravniško pripravljalsko dobo — in vsaj šest mesecev bolniške prakse iz porodništva in ginekologije. Prošnje naj se vložijo pri kraljevski banski upravi dravske banovine v Ljubljani do 28. oktobra 1940.

LJUBLJANSKO GLEDALIŠČE

Drama. — Začetek ob 20. uri:

21. septembra, sobota: Romeo in Julija. Otvoritvena predstava. Premiera. Premierski abonma.
22. septembra, nedelja: Romeo in Julija. Izven.
23. septembra, ponedeljek: Pohujšanje v Dolini Šentflorjanski. Premiera. Premierski abonma.
24. septembra, torek: Zaprt.
25. septembra, sredo: Pohujšanje v Dolini Šentflorjanski. Red Sreda.
26. septembra, četrtek: Pohujšanje v Dolini Šentflorjanski. Red Četrtek.
27. septembra, petek: Zaprt.

Opera. — Začetek ob 20. uri:

25. septembra, sredo: Fidelio. Otvoritvena predstava. Premiera. Premierski abonma.
26. septembra, četrtek: Zaprt.
27. septembra, petek: Zaprt.
28. septembra, sobota: Grof Luksemburški. Opereta. Premiera. Premierski abonma.

Otvoritvena predstava v Drami bo Shakespearejeve tragedija »Romeo in Julija« z Vido Jurvanovo in Janom v naslednjih vlogah. Delo, v katerem sta že pred nekaj leti uveljavila svoje odlične igralske sposobnosti, je v dr. Kreftovi režiji na novo nastudirano. Nov mejejski prevod je ustvaril naš nedrkljivi prevajalec Shakespeareja Oton Zupančič ter obogatil našo prevodno književnost z novo umetnino. »Romeo in Julija« je nov vzor njegove prevajalske umetnosti. Slikovita nova inscenacija po načrtih inž. Franza in deloma novi kostumi, bodo dali uprizoritvi lep okvir.

Premiera na novo nastudirane Cankarjeve farse »POHUJŠANJE V DOLINI ŠENTFLORJANSKI« bo v ponedeljek 23. t. m. za Premierski abonma. Opozorjamo, da bo nastopila v vlogi Jaciate našemu občinstvu doslej nepoznana moč gospa Sancierova.

Prva letošnja operetna uprizoritev bo Leharjevo delo »GROF LUKSEMBURŠKI« s Franclem v naslovni partiji. Posebna zanimivost je uprizoritev bo nastop SONJE IVANČICEVE v glavni ženski partiji Angele. Po črednem uspehu, ki ga je dosegla lanske sezono v partiji Lucije Lammermooreke, je postala letošnja sezona članica naše Opere. V glavnih partijah te klasične operete bodo sodelovali: Barbičeva, Poličeva, Zupan, M. Sancier in drugi. Režiser: E. Frelih. Dirigent: D. Zebre. Premiera, ki se bo vršila v soboto bo za Premierski abonma.

Trbovlje

Dobro jih je potegnili. Zborovanje ZZZ na Sv. Planini zadnjo nedeljo je res lepo uspelo. Načelni jedrnat govorilo so vzgajali, lepa udeležba in potem tovarištvo in prijetna zabava na svežem zraku. Našim socialistom pa je nekdo natvezil, da so govorniki grmeli samo proti socialistom in občini, kjer imajo ti slučajno večino. Prav tako jih je svojčas nekdo nalagal, da so šli naši ljudje ugovarjat na banovino proti občinskemu proračunu zaradi zidanja stanovanjskih hiš. Vse te čenče sedaj pogrevajo v »Delavski politiki«. Povsod vidijo strahove. To so znaki bolezni in ostarelosti. No, nekateri so že upokojeni, menda tudi drugim ne bo treba dolgo čakati.

Veselo in glasno so v nedeljo zvečer praznovali svojo zmago nad Mariborom tukajšnji nogometaši in njihovi prijatelji. Vesele so jih bile seveda vse Trbovlje, saj ni malenkost v dveh zaporednih tekinah zmagati take izvežbane nasprotnike kot so SK Ljubljana in SK Maribor.

Tridnevno za može in fante bo imel od četrta zvečer dalje v župni cerkvi znani govornik p. Odilo iz Ljubljane.

Francoska palača, ki je Nemci niso mogli zasesti... zaradi palice iz platine

Ta palica je merilo, po katerem se ravna petdeset držav na svetu, ki imajo metrski red

Bilo je letos 18. junija, ko je potihnil hrušč, umikajoče se francoske vojske in je nad osrednjo Francijo začel odmevati ropot nemških motorjev in tudi korak nemških oddelkov.

Ta dan je v Sevresu, slovitom središču francoskega financa lončarstva, potkal nemški častnik v zelenem plašču na vrata palače, imenovane Pavillon de Breteuil. Dejal je:

»Tu je povelje o zasegi palače. Prišel sem, da vamem prostore. Zasesti moramo palačo in opazovalnico. Izvolite se pripraviti na odhod!«

Na častnikovo veliko presenečenje je pa človek, kateremu je govoril, zmajal z glavo:

»Obžalujem, a to ne pojde!«

»Zakaj ne?«

»Ker je tu Mednarodni urad za mere in uteži, ustanovljen leta 1875 z mednarodnim dogovorom. Od tedaj palača ni več last Francije, temveč last petdesetih držav, ki so uvedle metersko mero.«

Častnik ni bilo treba premišljati. Priklonil se je in dejal:

»Prav imate. Poročal bom o tem predstojnikom.«

In tako je Breteuilka palača, edina mednarodna »koncesija« na francoskih tleh ostala v zasebni lasti Franciji edino mesto, kjer se niso utaborili vojski tretje Nemčije.

Skrivnosti za belimi zidovi

Breteuilski paviljon poznajo vsi Parizani, celo tisti, ki ne vedo, kakšnemu namenu služi. Palača leži kakih 300 metrov od ceste, ki drži v Sevresu, na gričku, poraslem z bukvami in hrasti.

Popoln, skoraj cerkveni molk vlada okoli tega gradu. Od zunaj ni videti drugega kakor bele zidove, okna in pa napise — nekaj v francosčini, danes v francosčini in nemščini — da, »občinstvu vstop ni dovoljen«. Poslopja pa se zde navidez prazna in skoraj zapuščenca, če ne bi bilo treh čuvajevih otrok, ki se igrajo po parku.

Toda za temi praznimi, molčečimi zidovi nadaljuje zdaj v vojni kakor prej v miru skupina učenjakov, uslužbenih pri Mednarodnem uradu za mere in uteži, svoje tiho znanstveno delo pod vodstvom ravnatelja Alberta Perarda.

Dve meri, trije ključji

Ker je Francija po revoluciji prva uvedla metersko mero, je mednarodna diplomatska konferenca, ki je leta 1875 uvedla meter, skoraj po vsem svetu, sklenila, da bo omenjeni urad stalno v Franciji.

Palačo v Sevresu so mu izbrali za sedež zaradi tega, ker je blizu Pariza, pa vendar toliko daleč od njega, da je tresljaji velikega mesta in njegovega prometa ne dosegajo več.

Postavili so tam še posebno opazovalnico, kjer so se nadaljevala potem dela za določitev točnega metra, ki mora meriti natanko desetimilijonke četrtnice, ki predstavlja težo kubičnega decimetra čiste vode pri 4 stopinjah Celzija.

Pod to opazovalnico so v osem metrov globoki kleti uredili prostor, kjer je zaradi posebnega trajnega zračenja močnejše vzdrževati stalno toplino 4 stopinje Celzija.

V to klet so leta 1889 spravili osnovni meter in osnovni kilogram. Dogovorili so se, da bodo vse države, ki so sprejele meter, imele za svojo lastno uporabo in nadzorstvo natanko posnetke tega osnovnega metra, katere bodo lahko svobodno hodile primerjati, kadar se jim bo le zljubilo, z izvirnim metrom, ki spi v kletih Breteuilke palače.

Seveda so izdali tisoč varnostnih ukrepov, da ne bi nič moglo spremeniti obsega obeh osnovnih mer. Med drugim so sklenili, da bodo za dostop v skrivnostno klet potrebni trije ključji. Enega bo hranil ravnatelj urada, drugega predsednik mednarodnega odbora za mere in uteži, tretjega pa Francoski arhiv.

Kovina, katero so izbrali za osnovni meter, je bila kaljena platina, ker je to edina snov, ki se s časom prav nič ne spreminja, kar je za tak namen neobhodno potrebno.

Zaklad v platinu

Razen dveh osnovnih mer so naredili iz kaljene platine tudi še tri ali štiri posnetke. Če pomislimo, da tehta tak posnetek tri kilograme, gram kaljene platine pa velja kakih sedem tisoč dinarjev, lahko predstavljamo, kakšen zaklad leži v kleti Breteuilke palače.

Ravnatelj urada Perard ne mara o zakladu dosti govoriti, češ da ni varno izgovarjati tatov. Pred nekaj leti so kazali nekim obiskovalcem te dragocene mere. Vsaj obiskovalci so si mislili, da je tako. Ponoči je nekdo prepilil mrežo pri oknu v ravnateljevo pisarno in odnesel eno metersko palico.

»Lahko si mislite, kako je bil razočaran, ko je videl, da ukradeni meter ni vreden nič več, kakor

železna paslica, ki jo je z muko prepilil v mreži. Veste, da ne bomo pravih metrov kazali vsakomur in puščali takole v pisarni...«

Platina, ki je občutljiva... za udarec s perjem...

Ravnanje s temi merami je nadvse nalaščno, izogibajo se vsega, kar bi moglo tudi malce epremeniti njihovo dolgotrajnost. Osnovnega kilograma zaradi sprememb, ki bi jih povzročila mena temperature, niso sploh še nikjer prinesli iz kleti, osnovni meter pa le trikrat v enainpetdesetih metrih, zadnjič 1921, da so po njem naredili nove posnetke za države, ki so uvedle meterski red po svetovni vojni.

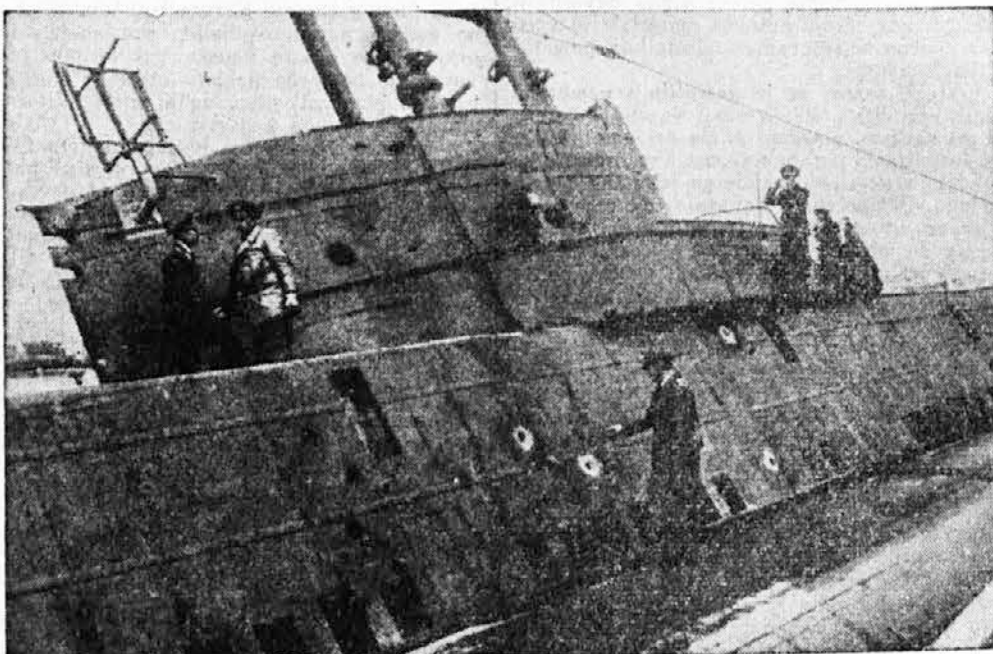
Ob izbruhu sedanje vojne niso osnovnih mer spravili drugam, samo klet so ojačili z betonskimi oporniki. Primerjalne posnetke pa so poslali v druga francoska mesta. Vsak posnetek metra so zaprli

v lesen valj, znotraj prevlečen z žametom, vse skupaj pa vtaknili še v kovnat valj, zavrtjen in še zaklenjen. Vsi, ki so imeli z merami kaj posla, so morali imeti fine rokavice.

Vsa ta previdnost ni tako smešna, kakor bi se zdelo. Če bi se spremenili osnovni meri, bi to povzročilo neslutene težave in zmede v svetovnem gospodarskem življenju. Toda kaj takega se lahko zgodi pri vsej skrbnosti.

Nekaj takega so opazili leta 1930, ko sta Amerika in Nemčija poslali svoje posnetke v primerjavo. Ugotovili so, da so vsi posnetki za nekaj mikronov — mikron je milijonina metra — krajši od izvirnika. Toda nista se spremenili osnovni meri, marveč posnetki zaradi udarcev z ometom iz perja, s katerim so jih v Ameriki in Nemčiji vsak dan enačili...

Torej niti največja previdnost ni preveč pri ustanovi, katero oblast priznava brez pridržka petdeset držav na svetu!

Angleško podmornico, ki so jo nemška letala potopila na Severnem morju, so privlekli v neko nemško pristanišče.

Poskusni pilot — najnevarnejši poklic na svetu

Najbolj nevaren poklic je poklic pilotov, ki preizkušajo nova letala. Pred vojno se je število teh poskusnih pilotov sukalo okoli dvesto. Sedaj seveda se je to število zvišalo, ker je tudi izdelava letal večja in ker je treba preizkušati vedno nove modele bombnikov in lovcev. Za ta poklic izbirajo najboljše pilote med najboljšimi.

Vsi piloti, ki so izbrani za ta poklic, se morajo podvreči zelo strogemu zdravniškemu pregledu, ki se ponavlja vsako leto. Če pa preizkušajo letala za vojno ministristvo, tedaj so dolžni, da gredo v kakih šest mesecev na zdravniški pregled. Takšen pregled traja do tri ure. Pokazati mora sposobnost, da more dolgo zadržati vdihani zrak, da lahko napadne nogometno žogo, stati mora na eni nogi in pri tem delati vaje za ravnotežje in spravi v eklat delovanje razuma in mišic. Nekatere vaje so vprav mojstrske, kot na primer balanciranje žeblica na nekakem loparju za table-tenis, ali pa je treba vžgalico, ki leži na mizi prijeti z dvema drugima žbicama, jo dvigniti, obrniti za 360 stopinj ter položiti ponovno na mizo.

Ko je pilot to preizkušnjo z uspehom naredil, ga štejejo sposobnega, da lahko vrši poletje z letali. Njegovo delo je približno takole: vsak dan mora iti zgodaj počivati. Ob 9. uri pa se mora prijaviti na določenem mestu. Preden preizkuša novo vrsto letala, mora pilot biti pri vseh posvetovanjih, ki zadevajo novo letalo. Na teh posvetovanjih ima tudi pilot svojo besedo, tako na primer lahko ugovarja, če naprave niso dobro postavljene ali če ima premalo razgleda itd. Tedaj načrt spremeni, nadaljuje posvetovanja in šele potem da ministristvo povelje za gradnjo letala novega tipa. Ko je letalo izdelano, mu vdelajo motor, nato pa se prične preizkušnja. Seveda pilot zopet najde kakšno pogreško, ko pregleduje letalo v tvornici in te pogreške se po možnosti takoj popravijo. Ko je storjeno vse, kakor misli pilot da bo najbolje, se prične prvi poskusni polet.

Prvi poskusni polet je brez obtežitve in ne traja več kakor pol ure. Govor je tu o majhnem

letalu, pilot si na koleno pritrdi beležnico, v katero zapisuje svoje opazke. Pri velikih letalih z več motorji vzame s seboj pomočnika, ki zapisuje vse, kar je važno za prvi poskusni polet. Počasi letalo obtežujejo in s tem nastane glavno vprašanje glede trdnosti letala. Za tovor vzamejo s seboj vreče, napolnjene z železom ali kaj podobnega. Ves čas letenja pridno zapisuje svoja opazanja in zapažene pogreške se takoj popravljajo. Po navadi gre to zelo hitro, tako da je letalo čez pol ure zopet v zraku.

Delo pilotov za preizkušanje novih letal je zelo nevarno in vsak pilot se najbolj boji ognja. Če se toliko pazijo pri vdelavi električnega kabela na letalu, se vendar pripetijo, da ni nekaj v redu, kar lahko povzroči nesrečo. Težko si je zamisliti kaj bolj groznega kakor letalo ki je v višini več tisoč metrov in v katerem se nenadoma začuti dim. Ali naj poskušajo pripeljati letalo na zemljo ali pa skočiti iz njega, morda celo brez potrebe? Težko se odločiti. Seveda pilotovo geslo je: letalo je treba rešiti. Za vse to delo piloti niso tako dobro plačani kakor v Ameriki. Angleški piloti prejmejo letno od 200.000 do 750.000 dinarjev plače. Tako je bilo pred vojno, kako jesejda, ni znano.

Združene države so prepovedale izvoz vsega blaga, ki ga potrebuje vojna industrija. S to prepovedjo bo zlasti prizadeta Japonska.

Francoskemu mestu Rouynu so nemške okupacijske oblasti naložile globo tri milijone frankov, ker je neznan človek v mestu v prepiru ubil nemškega vojaka.

Italijansko gospodarstvo ni zaradi vojne nič trpelo, ker ga je Mussolini že dolgo pred vojno pripravil za nove naloge, pravi list »Gazzetta del Popolo«.

V Moskvi je bil odstavljen dosedanj vodja propagandnega oddelka pri komunistični stranki Ždanov, kateremu pripisujejo velike zasluge za zblizanje med boljševizmom in nemškim narodnim socializmom.

Metaxas — »mali Moltke« — »oče Grkov«

V razdobju, ko so Grčijo pretresali neprestani državni prevrati, revolucije, upori in nemiri, je bilo v mali grški vojski, kot so porogljivo govorili, več generalov kakor pa vojakov. In vsakdo od njih je sanjal o svojem »pohodu na Atene«, o zavzetju in vladanju. Nekaterim kakor Condilisu, Streitu, Pangalossu so se sanje tudi uresničile. Ti so dokazali svoje sposobnosti bolj na ministrskih stolčkih, nobeden pa ne na bojnih poljanah.

Eden od prav tako častihlepnih politikov pa se je le malo razlikoval od drugih. Ime mu je Metaksas, ki nima rad z zlatimi našivi natečkanе uniforme, temveč hodi raje v civilu. Metaksas je mož svoje stroke. V mladosti je bil učenec nemške kadetnice v Potsdamu, kjer so mu njegovi učitelji vzdali ime: »mali Moltke«. V balkanski vojni leta 1915 je bil šef generalnega štaba grške vojske, čeprav mu ni bilo niti 40 let. Njegovo delo je bilo zavzetje severne obale Egejskega morja.

Neki zvesti spremljevalec kralja Konstantina ga je, ko je bila oklicana republika, okleval, češ da Metaksas pripada atenski protidržavni stranki. V državni prevrat proti Pangalossu leta 1925 pa je bil ves vpleten. Prevrat ni uspel in Metaksas je moral bežati v tujino. Dolga leta je živel v Parizu. Po neki politični amnestiji se je vrnil v domovino s polno glavno novih političnih idej. Po prevratu je bil častnik, govornik, politični voditelj, poslanec, senator in končno ministar. Tudi močnejša onega časa, Streit in Tsaldaris sta dobila pred Metaksom spoštovanje. Pričela sta se ga celo bati. Kralj Jurij pa je Metakso zelo cenil in mu nujal vso zaslobo. Leta 1936 ga je kralj poklical k sebi in ga vprašal, kaj bi storil on, ako bi bil narodni voditelj? Metaksas je odgovoril: Kopo ljudi bi zgnal na morske otoke, »Yuli« razpustil, z Italijo pa bi sklenil trgovinsko pogodbo. Kralj Jurij je nato klasično grško odgovoril: Jaz vas ne morem imenovati za ministrskega predsednika, sami pa skušajte z državnim uporom doseči to, kar vam sicer jaz ne morem dati.

Kmalu nato, 4. avgusta 1936, je postal Metaksas ministrski predsednik. Razpustil je zbornico, izgnal svoje nasprotnike, sklenil trgovinske in prijateljske pogodbe ne le z Italijo, ampak tudi z Jugoslavijo, Bolgarijo in Rusijo. Povečal je izvoz tobaka, vina in rozin, poživil tujski promet, državi pa precej povečal trgovinsko mornarico.

Dolgo časa so mu bili ljudje nenaklonjeni, in nekaj takih je še danes. Za vladanja pa si je pridobil neprimerno več prijateljev. Ljudem ugaja predvsem njegova odločnost in delavnost. Z državo širiletko je v miru povzdignil državo v blagostanje, kakršnega ni Grčija doživela za vse svoje zgodovine. Ako bo prekinjen plodonosen razvoj grške države, ne bo temu kriva Grčija, ampak mednarodna politika, ki utede tudi Grke zapletli v vojni ples. Interes na tem imata oba tabora in v zadnjem času so se začeli tudi nad Grčijo zbirati grozeči oblaki. Bodočnost bo pokazala, kako in kaj bo z Grčijo z ozirom na svetovno politično položaj. Kar koli pa naj že bo, Metaksas bo kot doslej uspešno krmaril grški brod ali iz Aten ali pa iz kopališkega mesta Killissie.

Program radio Ljubljana

Torek, 17. sept.: 7 Jutranji pozdrav, 7.05 Napovedi in poročila, 7.15 Pisan venček veselih zvokov (plošče), 12 Veseli češki pevci in godci (plošče), 12.30 Poročila in objave, 13 Napovedi, 13.02 Sramel kvartet »Skranček«, 14 Poročila, 18 Pester spored Radij, orkestra, 18.40 Vzgojne vrednote krščanstva (dr. St. Gogala), 19 Napovedi in poročila, 19.20 Nac. ura, 19.40 Objave, 19.50 Gospodarski pregled (D. Potočnik), 20 Za zabavo - godbo pravo (plošče), 20.50 Ruske romane poje Helena Gorvat, pri klavirju prof. M. Lipovšek. Vmes igra na balalajko solo Pique Vladimir, 21.15 Solistični koncert. Celo solo igra prof. Čeda Sedlbauer, pri klavirju prof. M. Lipovšek.

Drugi programi

Torek, 17. sept.: Belgrad 20.15 Violinski konc. — Budimpešta 19 Ciganški orkester. — Rim-Florenca 21.30 Komorna glasba. — Beromunster 19.40 Baletna glasba. — Praga 21.30 Klavir in orkester. — Bratislava 20.30 Narodne pesmi. — Kodanj 21.30 Koncert Mocartovih pesmi. Belgrajska kratkovalovna postaja: YUA, YUB (49.19 m): 19.40 Poročila v slovensčini. — YUF, YUG (19.69 m): 1.55 Oddaja za Južno Ameriko. — 3.0 Oddaja za Severno Ameriko.

Francis Jammes:

Roman o zajcu

»O moji mrtvi tovariši!«, je govoril Franček, »mar ste zares mrtvi in se jaz edini zavedam vaše smrti? Kako bi mogli v srcu pokazati, da niste samo zadremali? Kaj plod srobita spi je mrtve, ko veter več ne stresa njegovih lahkih trepalnic? O volk, morda ne prihaja od zgoraj dovolj sape, pa se tvoja pljuča ne napihujejo? In vidve, golobici, zakaj se napihujejo kakor dihi? In vidve, ovčki, da vajino jadtovanje s svojo sladkostjo še povečava sladkost preplavljenih pašnikov? In ti, sova, da se tvoja tožba spremeni v vzdih ljubavne noči? In vidva, skobca, da se z zemlje vijeta v višine? In vidva, kodra, da se vajino lajanje združi s šumenjem jeza? In ti, prepeličarka, da se tvoja razumnost preporodi in se spet poigraš z zajcem?«

Nenadoma pa je zajec skočil s krtine, kamor je bil počenil, v modri zrak, odkoder ni več padel nazaj; in potem je tako lahko, kakor da bi tekel preko poljane, porasle s sinjo deteljico, skočil še drugič v neko angelsko praznino.

Komaj pa je napravil ta drugi skok, je zagledal poleg sebe malo prepeličarko, ki jo je vprašal ves iz sebe od veselja:

»Kaj nisi bila mrtva?«

Ona pa mu je poskakujoč odgovorila:

»Ne razumem prav dobro, kaj mi misliš reči. Moj opoldanski počitek je bil danes miren in jasen.«

In zajec je opazil, kako gredo tudi druge živali za njim v ta neskončni prostor, po neki drugi nebeski poti pa se je blizal Franček, ki je volku z roko dajal znak, da zaupa zajcu. In volk, podučljiv in pomirjen, je začutil, kako ga ponovno prevzema vera, in šel je s svojimi tovariši; še prej pa je z dolgim pogledom ošinil svojega gospodarja, vedoč, da je pri izbranih tudi slovo božansko.

Pustili so zimo za seboj. Čudili so se, da gredo preko livad, ki so jim bile nekaj nedostopne in visoko nad njihovimi gla-

vami. Toda želja, da bi prišli v raj, jih je krepko držala na nebu.

Mimo svetlih alej po sferastih potih in mlečnih stezah, kjer je komet pramen, je zajec vodil svoje tovariše, Franček jih je bil zaupal njemu in jim ga dal za vodnika, ker je poznal njegov razum. Kaj ni dolgotrpe večkrat dokazal svojem gospodarju tega svojstva, ki je začel modrosti? Mar ni čakal, ko ga je Franček srečal in prosil, naj gre z njim, toliko časa, da mu je svetnik pomolil šop cvetne trave, da jo požre? In ko so vsi njegovi tovariši radi umirali iz skupne ljubezni drugega do drugega, ni li zajec še dalje glodal grenke skorje?

Verjetno je torej bilo, da te razumnosti tudi v nebesih ne bo zgubil. Če bi šli na napačno pot, da ne zavedajo, da se ne trčijo ne v sonce ne v mesec in da se umaknejo zvezdam, ki padajo in so prav tako nevarne kot kamenje iz prače, in to bo pazil, da se znajdejo med onimi sinjimi koli, ki označujejo število prehojenih kilometrov in ime nebeskih naselij.

Kraji, po katerih so šli zajec in njegovi tovariši, so jih navduševali in zadivljali še toliko bolj, ker niso oni, popolnoma nasprotno od ljudi, nikdar utajili lepote neba, ker so ga lahko dojemali samo od strani, nikdar pa visoko gorj nad seboj, kar je lastno le kralju živali.

Kratkorepec, volk, ovca, janček, ptice, kodra in prepeličarka so torej spoznali, da je nebo prav tako lepo kakor zemlja. In vsi, razen zajca, ki je bil zdaj in zdaj ves zaposlen s potjo, po kateri so šli, so uživali nezapopadno veselje na tem romanju k Bogu, kjer je nebeski svod, ki se jim je večasi zdel nedosegljivo visoko nad njimi, zdaj pomalem nadomestovala zemlja, ki je bila zdaj prav tako nedosežna pod njimi. Bolj ko so se od nje oddaljevali, bolj so jo začeli gledati kakor svoj novi nebeski svod. Sinjina morja je spodaj valila oblake pen, luči po kočicah pa so se nizale v noči ko zvezde.

Pomalem so se približevali pokrajinam, ki jim jih je obetal Franček. Rujna detelja sončnih zahodov in blesteči plodovi teme, s katerimi so se hranili, so že postajali vse večji in polnejši in so pripuščali, da so se v njihovih dušah raztapljale rajske sladkosti.

Listje in žarko sadno meso so vlivali v njihovo kri neko nenavadno poletno moč, neko radost, od katere so srca hitreje bila, ko so se blizala bodočim lepotam.

Končno so dospeli do prebivališča srečnih živali, do prvega raja, do pasjega raja.

Že od daleč se je čulo lajanje. Ko so se sklonili proti črvi vemu hrastovemu panju, so pogledali dogo, ki je sedela na njem kot v neki vdolbini. Po njenem prezirnem in milem pogledu so spoznali, da se ji je zmešalo. To je bil Diogenov pes, ki mu je Bog odkazal zatišje v tem sodu, izdolbenem iz hrastovega debla. Prostodušno je opazoval, kako gredo mimo njega kodri s trnovimi ovratnicami. Tedaj pa je na njihovo veliko začudenje za časek zapustil svoj z mahom obrasli brlog, se ponovno privezal s pomočjo svojih ustnic — vrvica, s katero je bil privezan, se je namreč nekoliko razrahljala —, se vrnil v svoje zatočišče in dejal:

»Tukaj vsak najde svoj užitek, kjer ga poišče.«

In zares so zajec in njegovi tovariši opazili pse, ki so sledili namišljeni izgubljeni potnici. Upali so si na dno prepado in jih iskali ondot, noseč ji v drobnih torbicah pod vratom nekaj malega juhe, mesa in žganja.

Drugi so se spet metali v zamrzla jezera v nadi, da bodo izvlekli kakega brodolomca. Vračali so se na obalo drhteči in omamljeni, a zadovoljili so svojo prazno slutnjo in bili pripravljeni, da krenejo znova.

Drugi so spet upali na moledovali na pragu zapuščenih koč ob poti za nekaj starih hosti in čakali na brec, ki bodo njihove poglede napolnili z neko vsega spoštovanja vredno otožnostjo.

Le-tu je bil tudi pes nekega brusarja, ki je z iztegnjenim jezikom veselo obračal kamnito kolo, ob katerem se ni brusil noben nož. Toda njegove oči so se svetile v trdni veri, da opravlja svojo dolžnost.

In bil je tu ovčar, ki je s prav tako uporno vero poslušal zavrnitev v stajo ovce, ki so se izgubile. Gonil jih je ob bregu potoka, ki je blestel s pobočja zelenega griča.